

Parrhesia v Prvním Janově listu*

Ladislav Heryán

Pojem *parrhesia* vznikl v prostředí athénské demokracie, kde vyjadřoval svobodu slova athénskému občana při shromážděních. Po zániku demokracie se pojem dále vyvíjel jednak v politické a jednak v morální oblasti. V politické oblasti se jeho význam posunul od svobody slova k *pravu a moci* říci vše, a to někdy i násilným či bezohledným a bezuzdným způsobem. V morální oblasti pojem nabývá konotací *pravdivosti, otevřenosti, upřímnosti* a morální *svobody*, ale i *odvahy*.

Velký význam pro posun významu pojmu *parrhesia* mělo jeho užití v Septuagintě. Zde se vždy vztahuje na chování člověka vůči Bohu, zákonu nebo moudrosti, přičemž tyto vztahy zároveň určují i používání *parrhesie* lidmi vůči sobě navzájem. Podstatným momentem je pak i *parrhesie* Boha vůči člověku.

Základním významem *parrhesie* v Septuagintě je vyjádření *důvěry* člověka vůči Bohu. Především v tomto smyslu pak pojem bude užívat i autor Prvního Janova listu.

Pojem *parrhesia* se v Prvním Janově listu vyskytuje celkem 4× (2,28; 3,21; 4,17 a 5,14). Pokusíme se stanovit hlubší teologický základ jednotlivých výskytů pojmu *parrhesia* a tak jeho obsah a význam zpřesnit, případně výskyty tohoto pojmu začlenit do souvislostí s výskytem pojmu *parrhesia* v Janově evangeliu. I zde pak zkusíme vysledovat, zda autor tento pojem používá svým osobitým specifickým způsobem. Při tomto zkoumání nejprve jednotlivé výskyty zařadíme do širšího kontextu, pokusíme se nalézt teologické motivy dané perikopy a případně je zařadit do teologického kontextu listu. To nám nabídne dostatečný materiál ke zpřesnění obsahu pojmu *parrhesia*.

Jakousi tezí celého listu je v. 1,5: „A toto je zvěst, kterou jsme od něho slyšeli a vám ji oznamujeme: že Bůh je světlo a není v něm nejmenší tmy.“ Mít s Bohem společenství, „chodit s ním“, „zůstávat v něm“ znamená žít ve světle ve světě, který je ve tmě. Zůstávat v Bohu konkrétně znamená milovat bratry a sestry. Reprezentanti světa jsou bludaři („antikristi“), kteří se vyznačují zejména tím, že neuznávají Ježíšovu inkarnaci (jedná se o gnostiky nebo dokéty, kteří se pravděpodobně od původní janovské komunity odštěpili).

1. STRUKTURA LISTU

Pro lepší orientaci v umístění jednotlivých výskytů pojmu *parrhesia* se nejprve zmíníme o struktuře listu.

Co do struktury, existují různá řešení. Pro ilustraci problematiky postačí uvést několik autorů:

* Tento text je jednou z kapitol disertační práce autora s názvem „*Parrhesia*: Dějiny pojmu a jeho užití v janovské literatuře,“ obhájená na CMTF UP v Olomouci v roce 2009.

R. Schnackenburg např. list (který má úvod ve v. 1,1–4 a závěr v 5,13–21) dělí na 3 hlavní části: (1) Společenství s Bohem jako chození ve světle a jeho uskutečňování ve světě (1,5 – 2,17); (2) Situace prožívaná v křesťanských komunitách: jejich boj proti „antikristům“, jejich očekávání spásy a jejich nábožensko-mravní úloha (2,18 – 3,24); (3) Oddělení těch, kdo náleží Bohu, od „světa“, v opravdové víře v Krista a lásce (4,1 – 5,12). Každá část pak má několik podčástí.¹

R. E. Brown podobně jako Schnackenburg vymezuje prolog (1,1–4) a závěr listu (5,13–21); samotný list pak dělí na dvě části: (1) 1,5 – 3,10; (2) 3,11 – 5,12. I zde je pak každá část ještě dále dělena.²

P. Perkinsová rovněž rozlišuje prolog (1,1–4) a závěr (5,13–21); tělo listu pak dělí do tří částí: (1) Chození ve světle (1,5 – 2,29); (2) Láska jako znak Božích dětí (3,1–24); (3) Příkázání k lásce a k víře (4,1 – 5,12). I ona pak tyto části dále dělí.³

Na tři části (při obligátním úvodu a závěru) list dělí i J. Beutler: (1) První řada kritérií pro společenství s Bohem a život (1,5 – 2,27); (2) Druhá řada kritérií pro společenství s Bohem a život (2,28 – 4,6); (3) Třetí řada kritérií pro společenství s Bohem a život (4,7 – 5,13). I tento autor pak své části dále dělí.⁴

W. Baur list dělí na sedm částí: (1) Prolog (1,1–4); (2) Kde je hodně světla, není stín (1,5 – 2,17); (3) „Antikrist“ a věrní (2,18–29); (4) Děti Boží a děti ďáblů (3,1–24); (5) Střed křesťanské víry (4,1–21); (6) Konečně platné vítězství víry (5,1–12); (7) Tři cesty k životu (5,13–21).⁵

Tento krátký pohled ukazuje, že názory na strukturu listu jsou velmi různorodé a že tedy kritéria dělení listu jsou u autorů velmi různá.⁶

Podíváme-li se na tato řešení struktury listu z hlediska výskytu pojmu *parrhesia*, obdržíme následující výsledky.

Poprvé se *parrhesia* vyskytuje v 1 Jan 2,28. Větší část autorů v tomto verši spatřuje začátek nové části nebo podčásti (Schnackenburg – „Je třeba očekávat parusii, která vyžaduje svatost“ 2,28–29, Brown – „Děti Boží proti dětem ďáblůvým“ 2,28 – 3,10, Perkinsová – „Důvěra při soudu“ 2,28–29, Beutler zde novou část přímo začíná). Verš je tedy jakýmsi zlomovým bodem, přechodem mezi pasáží o bludařích (antikristech) a konkrétním novým momentem, vyjadřujícím protikladný statut janovské komunity (jak vyjadřuje začátek verše: „a nyní, děti“, καὶ νῦν, τέκνα,...).

Podruhé se *parrhesia* objevuje v 1 Jan 3,21. Zde je úvodním veršem kompaktní a poněkud složitě pasáže 3,(18)21–24, kterou veskrze všichni uvádění autoři zakončují pasáž o lásce jakožto znamení nového života dětí Božích a kterou končí třetí kapitola listu; čtvrtou kapitolou začíná nové téma, byť pro autory různě důležité.

¹ R. SCHNACKENBURG, *Die Johannesbriefe*, HThK NT, Sonderausgabe, Budapest: Alföldi Nyomda AG, 2002.

² R. E. BROWN, *The Epistles of John*, The Anchor Bible 30, New York: Doubleday & Company, 1982.

³ P. PERKINS, „The Johannine Epistles,“ in *The New Jerome Biblical Commentary*, Student Edition, eds. R. E. BROWN, J. A. Fitzmyer a R. E. Murphy, London: Geoffrey Chapman, 1993, s. 986–988.

⁴ J. BEUTLER, „Der erste Johannesbrief als Zeugnis der Johanneischen Schule,“ *Bibel und Kirche* 53, č. 4 (1998): 174–175.

⁵ W. BAUR, 1., 2. und 3. *Johannesbrief*, SKK NT 17, Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk, 1991.

⁶ Brown chce např. v 1 Jan vidět stejnou strukturu jako v Janově evangeliu (viz BEUTLER, „Der erste Johannesbrief,“ s. 171). Klauck ve své studii podává vyčerpávající přehled od dělení listu na dvě, tři, čtyři, pět či šest částí různými autory, srov. H.-J. KLAUCK, *Die Johannesbriefe*, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1991, s. 62.

Potřetí se s *parrhesií* setkáme v 1 Jan 4,17. Čtvrtou kapitolou začíná poslední velké téma listu – oddělení se od bludařů a život ve víře a lásce. *Parrhesia* zde hraje důležitou úlohu v precizaci této lásky, a proto je i pro tuto poslední část listu jedním z důležitých pojmů.

Naposled o *parrhesii* čteme v 1 Jan 5,14. Pro všechny autory se jedná o jakýsi epilog listu a *parrhesia* je vlastně výchozím pojmem závěrečné pasáže.

Lze tedy říci, že z hlediska struktury listu je *parrhesia* dosti rovnoměrně rozptýlena a v textu hraje roli vždy na některém z důležitých míst dané části.

2. PARRHESIA V PRVNÍM JANOVĚ LISTU

2.1 *Parrhesia* v 1 Jan 2,28

A nyní, děti, zůstávejte v něm, abychom – jestliže se zjeví – měli *parrhesii* a nebyli jím zostuzeni při jeho příchodu.

Καὶ νῦν, τέκνια, μένετε ἐν αὐτῷ, ἵνα ἐὰν φανερωθῇ σχῶμεν παρρησίαν καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ (1 Jan 2,28).

V 1 Jan 2,28 začíná nový oddíl,⁷ jehož hlavním tématem je zjevení Krista při parusii.

Parusie přešla do křesťanského používání z helénistického sakrálního nebo oficiálního kontextu (což nelze přesně určit) a vztahuje se na zjevení Boha či bohů, resp. na příchod krále nebo vysokého hodnostáře do provinčního města. V tomto smyslu je pak i Kristus přijímám jako Spasitel a Pán.⁸

Příchod tak vznešené postavy může vzbuzovat strach. Jak ovšem sladit (i v dnešním křesťanství tak obvyklé) hlásání autora Prvního Janova listu, kdy na jedné straně říká s takovou něhou „děti, zůstávejte v něm“ (τεκνία, μένετε ἐν αὐτῷ) a na druhé straně hovoří o parusii, která je nutně v křesťanské tradici spojena se soudem? Právě na této hraně hraje důležitou roli pojem *parrhesia*.

Verš 28 se svým opakováním slov „zůstávejte v něm“ (μένετε ἐν αὐτῷ) odkazuje na verš předchozí, i ten končí slovy „zůstávejte v něm“. V kom mají adresáti zůstat? Ač je sloveso „zůstávat“ (μένειν) jedním z důležitých stavebních kamenů 1 Jan, v souvislosti se „zůstáváním v někom“, resp. „v něčem“ se zatím neobjevilo tak často.

V 1 Jan 2,6 je výraz „zůstávat v něm“ (ἐν αὐτῷ μένειν) ekvivalentní výrazu „v něm jsme“ (ἐν αὐτῷ ἐσμεν) z předchozího verše. Z kontextu je patrné, že „v něm“ (ἐν αὐτῷ) zde znamená „Ježíše Krista spravedlivého“ (v. 2,1); ten pak, kdo říká, „že v něm zůstává“, má kráčet tak, jako krácel on (srov. v. 2,6).

⁷ De facto existuje velice silná diskuze, kde přesně nový oddíl začíná, srov. BROWN, *The Epistles of John*, s. 417–420. Autorka jednoho z posledních komentářů k Janovým listům nový oddíl např. začíná až od 1 Jan 2,29, protože slovo *parrhesia* ve v. 28 a situaci janovských křesťanů čte v souvislosti s Mdr 5,1; srov. J. M. LIEU, *I, II & III John: A Commentary*, The New Testament Library, Louisville: Westminster John Knox Press, 2008, s. 115–116.

⁸ Srov. W. RADL, „παρουσία“, in *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, sv. 3, ed. H. Balz a G. Schneider, Stuttgart: Kohlhammer, 1992 (1. vyd. 1982), s. 103.

Takový člověk pak zachovává jeho slovo (2,7), což znamená „být ve světle“ / „zůstávat ve světle“ (srov. ἐν τῷ φωτὶ εἶναι / ἐν τῷ φωτὶ μένειν, v. 2,9, resp. 2,10), tedy být v Bohu (srov. 1 Jan 1,5; 2,8) a milovat bratra (2,9–10).

Do této tematiky „zůstávání“ v Něm nebo ve světle je nejprve také vložena jiná tematika o slovu zůstávajícím v křesťanovi (1 Jan 2,14.24), případně jeho „zůstávání na věky“ (1 Jan 2,17), nakonec se však autor ve v. 2,24 vrací k pro něj tak typicky imanentnímu použití slovesa „zůstávat“ (μένειν): „To, co jste slyšeli od počátku, ať ve vás zůstává. Zůstane-li ve vás, co jste slyšeli od počátku, zůstanete i vy v Synu i Otci“ (ὁμοίως ὁ ἡκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἐν ὑμῖν μενέτω. ἐὰν ἐν ὑμῖν μείνη ὁ ἀπ' ἀρχῆς ἡκούσατε, καὶ ὑμεῖς ἐν τῷ υἱῷ καὶ ἐν τῷ πατρὶ μενεῖτε). Zde se tedy jedná o zůstávání v Synu i Otci na základě toho, co adresáti slyšeli (srov. také Jan 8,31). „To slyšené“ autor jakoby shrnuje v následujícím verši: „A to je zaslíbení, které on nám dal: život věčný“ (2,25). Celá pasáž od v. 2,18 je varováním před antikristy, kteří nejsou z pravdy; adresáti naopak mají „chrisma“ od Svatého, a díky tomu pravdu znají (v. 2,20). K tomuto chrismatu, které je spolu se zůstáváním v Otci a Synu zárukou toho, že se nedají svést, se autor znovu vrací v závěru argumentace proti svůdcům (antikristům) ve v. 2,27.⁹

Dostáváme se nyní k otázce, koho ve výrazu „zůstávejte v něm“ (μένετε ἐν αὐτῷ) ve v. 2,27 označuje zájmeno „v něm“ (ἐν αὐτῷ). Jistě označuje toho, kdo je ve stejném verši subjektem slovesa „vyučil“ (ἐδίδασκεν) ve spojení „jak vás vyučil“ (καθὼς ἐδίδασκεν ὑμᾶς), kdo je myšlen zájmenem „od něho“ (ἀπ' αὐτοῦ) ve spojení „chrisma, které jste od něho přijali“ (τὸ χρίσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ), a koho označuje zájmeno „jeho“ (αὐτοῦ) ve spojení „jeho chrisma vás učí“ (τὸ αὐτοῦ χρίσμα διδάσκει ὑμᾶς). Jedná se o Otce nebo Syna? Argumentace v kontextu ukazuje, že se jedná o Krista (srov. např. „kdo popírá Syna, nemá ani Otce; kdo vyznává Syna, má i Otce,“ v. 23), který je zde hlavním motivem. Pak tedy „zůstávat v něm“ (ἐν αὐτῷ μένειν) ve v. 2,27 znamená „zůstávat v Kristu“.¹⁰

V tom případě pak i „zůstávejte v něm“ (μένετε ἐν αὐτῷ) ve v. 28 znamená zůstávat v Kristu. Dále to potvrzuje i sloveso „zjeví se“ (φανερωθῇ), v 1 Jan poměrně často používané. Autor sloveso poprvé použil v 1,2 („život byl zjeven,“ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη), kde je vztaženo na Kristovu inkarnaci; zde ve v. 2,28 se φανερωθῇ vztahuje na Kristovu parusii.

Ze struktury verše 28 vyplývá, že slova „[abychom] měli *parrhesii*“ (σχωμεν παρρησίαν) jsou v protikladu k „[abychom] nebyli jím zostuzeni“ (μὴ αἰσχυνοῦμεν ἀπ' αὐτοῦ).¹¹ Sloveso „stydět se“ (αἰσχύνομαι) lze chápat buď v mediálním tvaru („stydět se“) nebo ve tvaru pasivním („být zostuzen“). V důsledku předložky „od“ (resp.

⁹ Význam slova *chrisma* zde není zcela jasný. Většina současných autorů slovo považuje za označení Ducha svatého, menší část autorů se přiklání k označení slova Božího. Pro diskuzi srov. např. C. G. KRUSE, *The Letters of John*, The Pillar New Testament Commentary, Grand Rapids: Eerdmans, 2000, s. 109–110.

¹⁰ Beutler se naopak domnívá, že se ἐν αὐτῷ μένειν (stejně jako μένετε ἐν αὐτῷ ve v. 28) vztahuje na Boha, nikoli na Krista. Toto zůstávání je však pro členy komunity nikoli jednou pro vždy nabytou skutečností, nýbrž také úkolem. Srov. J. BEUTLER, *Die Johannesbriefe*, Regensburger Neues Testament, Regensburg: Verlag Friedrich Pustet, 2000, s. 80.

¹¹ Srov. F. F. BRUCE, *The Epistles of John: Introduction, Exposition and Notes*, Grand Rapids: Eerdmans, 1983, s. 79.

„od něj“, tedy „jím“, srov. ἅπ' αὐτοῦ) je zde třeba upřednostnit spíše pasivní formu „být zostuzen“,¹² ale toto rozlišení není v našem případě důležité.

Význam slova *parrhesia* v 1 Jan 2,28 zde můžeme kategorizovat jakožto „důvěru“ (lat. *fiducia*). Musíme odmítnout překlad v. 28 v Českém ekumenickém překladu „... abychom se nemuseli bát, až se ukáže, a nebyli jím zahanbeni při jeho příchodu“. *Parrhesia* zde jistě naráží na strach člověka ze soudu při příchodu Krista. Autor však nesmýšlí podobně negativním způsobem, jak to předvádí překladatel. *Parrhesia* je zde dána slovy „zůstávejte v něm“ (μένετε ἐν αὐτῷ), zůstáváním v Kristu, které má eventuální strach překonat. Toto zůstávání, společenství s Kristem (a Otcem, „... co jsme viděli a slyšeli, zvěstujeme i vám, abyste se spolu s námi podíleli na společenství, které máme s Otcem a s jeho Synem Ježíšem Kristem,“ 1 Jan 1,3) je zdrojem radosti v plnosti (1 Jan 1,4), nikoli strachu nebo z něj pramenícího smutku; naopak, autor výslovně zdůrazňuje, že kdo s ním má *koinonii*, je ve světle, kterým je Bůh sám (srov. 1 Jan 1,3.5n). Bytí v Kristu a s Kristem je dále určeno tím, že Kristus je *Přímluvcem* u Otce (2,1) a *smírnou obětí* (2,2).¹³

Tato zvěst je zde od začátku, má v adresátech zůstat, a pokud tomu tak bude, i oni zůstanou v Synu i Otcí (v. 2,24), a jejím obsahem je především zaslíbení věčného života („a to je zaslíbení, které on nám dal: život věčný,“ v. 2,25).

Zůstávání v Kristu s sebou tedy nese věčný život.¹⁴ *Parrhesia* je zde tedy důvěrou těch, kteří zůstávají v Kristu, a svým způsobem, *parrhesia* je zde zůstáváním v Kristu; *parrhesia* je pojmem aktivním, a toto zůstávání tedy v sobě nese určitou dynamiku, která se ovšem není schopna v plné míře projevit. Jak je totiž možno sloučit zůstávání, bytí v Kristu s jeho externím příchodem na konci časů? V odpovědi na tuto otázku leží obrovská potence *parrhesie*. Řešení otázky může být jediné existenciální. Je to podobné, jako když ve v. 4,18 rovněž v kontextu slova *parrhesia* a v souvislosti se dnem soudu (v. 4,17) autor napíše: „Láska nezná strach; dokonalá láska strach zahání, vždyť strach působí muka, a kdo se bojí, nedošel dokonalosti v lásce.“

Závěrem tedy můžeme shrnout: *parrhesia* v 1 Jan 2,28 vyjadřuje *důvěru*, pramenící ze zůstávání v Kristu; lze říci, že *parrhesia* je zde pojmem existenciálním a v jistém smyslu ji zde se zůstáváním v Kristu můžeme ztotožnit.

¹² Srov. A. HORSTMANN, „ἀποχύνομαι,“ in *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, sv. 1, ed. H. Balz a G. Schneider, Stuttgart: Kohlhammer, 1992, s. 99–102; BROWN, *The Epistles of John*, s. 381.

¹³ Denis spatřuje souvislost s *parrhesií* danou zůstáváním v Kristu a bytím v pravdě, jak tomu čtenáře učí Kristovo *chrisma* (viz. v. 27). Srov. A. M. DENIS, „L'apôtre Paul, prophète messianique des gentils,“ *Ephemerides Theologicae Lovanienses* 23 (1957): 251.

¹⁴ Téma imanence jakožto záruky věčného života je pro janovskou školu velmi důležité. V Janově evangelii sloveso μένειν hraje významnou roli. V závěru řeči o chlebě Ježíš říká: „Nebudete-li jíst tělo Syna člověka a pít jeho krev, nebudete mít v sobě život. Kdo jí mé tělo a pije mou krev, má život věčný a já ho vzkřísím v poslední den (...). Kdo jí mé tělo a pije mou krev, zůstává (μένει) ve mně a já v něm“ (Jan 6,53–56). Téma věčného života v důsledku imanence učedníků v Kristu a Otcí je dále vyjádřeno (ovšem bez použití slovesa μένειν) v návaznosti na podobenství o dobrém pastýři v Jan 10,28–30.

V podobenství o vinném kmeni a ratolestech (Jan 15,1–10) je pro popis zůstávání Krista v učednících a učedníků v Kristu a jeho lásce (a Krista v Otcově lásce) sloveso μένειν použito 10krát!

2.2 *Parrhesia* v 1 Jan 3,21

Milovaní, jestliže srdce [naše] neobviňuje, *parrhesii* máme k Bohu.

Ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδίᾳ [ἡμῶν] μὴ καταγινώσκῃ, παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν (1 Jan 3,21).

Kontextem druhého použití výrazu *parrhesia* v Prvním Janově listu je pojednání o bratrské lásce, které můžeme vymezit verši 3,11–23. Verš 3,10 uzavírá pasáž o dětech ďáblových a dětech Božích, a jelikož jedním z kritérií rozlišení mezi oběma skupinami je (ne)láska ke svému bratru, verš zároveň následující oddíl připravuje.

Verš 21 je součástí velmi diskutované pasáže, kterou různí komentátoři – v závislosti na chápání poměrně složitého řeckého textu – dělí různě.¹⁵

Pojednání o bratrské lásce ve verších 3,11nn je vymezeno vůči negativnímu příkladu bratrovaha Kaina, který byl ze zlého a z nenávisti vzal svému bratru život. Láska však spočívá naopak v tom – jak ukazuje příklad Krista – za svého bratra život dát. Konkrétně v denních záležitostech to pak znamená otevřít své srdce bratru v nouzi. Milovat je třeba nikoli slovem a jazykem, nýbrž skutkem.

Pro pochopení obsahu pojmu *parrhesia* v Jan 3,21 se však nyní krátce zastavíme u veršů, které tomuto verši bezprostředně předcházejí.

R. E. Brown podrobně rozebírá devět nejdiskutovanějších problémů veršů 19–21, pasáže ze stylistického a gramatického hlediska velmi problematické, a dokladuje všechny známé pozice řešení.¹⁶ Všechny tyto problémy jsou však podle jeho názoru druhořadé. Základní otázka totiž zní takto: Hovoří tyto verše o Božím milosrdenství, nebo spíše o Boží přisnosti?

„Přísna interpretace“ by implikovala tento překlad: „V tom [tedy tím, že ukážeme pravdu naší lásky za pomoci našich skutků] poznáme, že jsme z pravdy, a před ním přesvědčíme naše srdce [vzhledem k důležitosti takovýchto skutků]. Pokud nás naše srdce odsuzuje [protože takové skutky nečiníme], Bůh je větší než naše srdce a zná všechno [a tedy nás odsoudí tím více].“ V případě „milosrdné interpretace“ by část vysázená kurzívou zněla takto: „A před ním uklidníme naše srdce vzhledem k čemukoli, zač by nás

¹⁵ BROWN: 3,18–22 „Jistota před Bohem u těch, kteří náležejí pravdě“ (*The Epistles of John*); SCHNACKENBURG: 3,16–18 „Podstata bratrské lásky. Podle příkladu Ježíše Krista se vyjadřuje skutkem“, 3,19–20: „Jeden z plodů bratrské lásky: propůjčuje klidné srdce před Bohem“. Od v. 21 pak tento autor začíná nový větší oddíl („Závěr napomínání“, 3,21–24), přičemž verše 3,21–22 jsou uvedeny jako „U toho, kdo plní příkázání, je vyslyšení modliteb jisté“ (*Die Johannesbriefe*).

¹⁶ Jedná se o tyto hlavní problémy (Srov. BROWN, *The Epistles of John*, s. 453–459):

(1) Ἐν τούτῳ ve v. 19a se vztahuje k tomu, co předchází, nebo k tomu, co následuje? Od chápání tohoto problému se pak odvíjí chápání syntaxe následných veršů, kde je problematické především dvojí použití spojení ὅτι ἐὰν a ὅτι ve v. 20.

(2) Ἐμπροσθεν ve v. 19b, od jehož chápání se pak odvíjí chápání slovesa πείσομεν.

(3) Význam slovesa πείσομεν ve v. 19b – je třeba ho chápat ve významu „přesvědčit“, nebo spíše „uklidnit“? Přičemž předmětem této činnosti je skutečnost, že „jsme z pravdy“ (19a), nebo že „Bůh je větší než naše srdce“ (v. 20b)?

(4) Τὴν καρδίαν ἡμῶν ve v. 19b.

(5) Jak je třeba překládat ὅτι ἐὰν ve v. 20a?

(6) Co je objektem slovesa καταγινώσκῃ ve v. 20a?

(7) K čemu se váže a jak je třeba překládat ὅτι ve v. 20b?

(8) Πάντα ve v. 20c: jestliže Bůh vše zná, znamená to, že i vše odpouští?

(9) Μὴ καταγινώσκῃ ve v. 21a – jak se díky tomuto slovesu pojí verš 21 s veršem 20?

naše srdce mohlo odsuzovat, a to z důvodu, že Bůh je [ve svém odpouštění] větší než naše srdce a zná všechno.“¹⁷

Pro předmět této práce je důležité, že ať přísná, či milosrdná interpretace se nijak nedotýká obsahu slova *parrhesia* ve v. 21.

Podle Browna, ohledně rozhodnutí mezi přísnou či milosrdnou interpretací nelze spoléhat na interpretaci gramatických problémů těchto veršů, nýbrž je třeba se dívat na celkový tón listu. Zastánci přísné interpretace se domnívají, že autor zdůrazňuje důležitost skutků lásky jakožto znamení příslušnosti k pravdě a bázeň před Bohem používá k tomu, aby své čtenáře k tomuto vědomí přivedl (jejich srdce je odsuzuje). Toto však není správná interpretace. Brown se domnívá, že autor nejprve kritizuje chování odpadlíků od janovské komunity („nemilujeme pouhým slovem, ale opravdovým činem,“ v. 18), ale své čtenáře pak v následných verších povzbuzuje – tak to totiž činí vždy, jedná-li se o definitivní Boží soud, srov. 1 Jan 2,1–2; 2,8; 4,17–18 (kdy se v obou posledních případech v této souvislosti objevuje výraz *parrhesia*).¹⁸

Brown se v případě interpretace slov „v tom“ (ἐν τούτῳ) ve v. 19a – spolu s většinou exegetů – kloní k tomu, že se ἐν τούτῳ vztahuje k tomu, co předchází, i když se v jiných případech použití v 1 Jan tento výraz, je-li následován částicí ὅτι, vztahuje na to, co následuje (částice ὅτι jej pak v tomto případě interpretuje). Je to láska vyjadřovaná skutky, která vytváří vědomí přináležitosti Bohu; bylo by divné tuto přináležitost vyjadřovat tím, co následuje, uvedeno dvěma výrazy ὅτι, tedy tím, že nás naše srdce neodsuzuje a že Bůh je větší než naše srdce.¹⁹

Podobně smýšlí i Schnackenburg, který vychází z přináležitosti k Bohu vyjádřené spojením „jsme z pravdy“ (ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμεν) a vidí zde hlubokou souvislost s Jan 18,37 (srov. 8,47). Hlavním momentem jeho interpretace veršů 1 Jan 3,19–21 je chápání významu slovesa πεῖσομεν. Na základě toho bychom snad i jeho interpretaci celé pasáže mohli zařadit do kategorie interpretací „milosrdných“. Autor chápe πεῖσομεν ve významu „konejšit“ („beschwichtigen“) a pasáž v. 19–20 překládá takto: „... Konejšíme naše srdce (vzhledem ke všemu), co proti nám přináší...“ Duchovní situace je tedy následovná: ze skutků lásky poznáváme, že božský charakter, o kte-

¹⁷ Přísná interpretace: „In this [by showing the truth of our love in deeds] we shall know that we are from the truth, and before Him we shall convince our heart [about the importance of such deeds]. Because if our heart condemns us [for not doing such deeds], God is greater than our heart and knows all things [and will thus condemn us all the more].“ Text vysázený kurzívou v případě milosrdné interpretace: „and before Him we shall calm our heart as to whatever our heart might condemn us for, because God is greater [in forgiving] than our heart and knows all things.“ Srov. tamtéž, s. 459.

Kruse ve vv. 19–20 spatřuje varování proti srdci, které je váhavé v pomoci druhému (v. 18). Větu „Bůh je větší než naše srdce“ pak chápe v tom smyslu, že Bůh nesdílí námitky našeho srdce v pomoci druhému. Právě tato skutečnost má člověka nutit k větší velkorysosti. V. 21 pak chápe tak, že jestli nás naše srdce ohledně naší pomoci druhému neodsuzuje, máme *parrhesii* před Bohem a na základě toho dostaneme, oč požádáme. Srov. KRUSE, *The Letters of John*, s. 141–142.

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 629–630.

¹⁹ Srov. tamtéž, s. 621–622. Podle Yarbrougha, i kdybychom si mysleli, že jsme prokázali nedostatek lásky (v. 18), lze se ptát: a kdo miluje dostatečně, aby byl v této věci svoboděn ode všech pochybností? Srov. R. W. YARBROUGH, 1–3 *John*, Grand Rapids: Baker Academic, 2008, s. 209. Sloveso πεῖσομεν pak tento autor překládá jako „set our hearts at ease“; i on tedy, jakožto autor zcela nedávného komentáře, je zastáncem „milosrdné interpretace“. Podle jeho názoru „mít *parrhesii* před Bohem není malá věc!“ a cituje v této souvislosti Žid 4,16. Srov. tamtéž, s. 211–212.

rém se domníváme, že v sobě nosíme, není žádná mystifikace; a třebaže nás naše vědomí stále znovu zneklidňuje a odsuzuje, před Boží tváří ho můžeme konejšit. Opravňuje nás k tomu myšlenka, že Bůh je větší než naše srdce a ví všechno.²⁰

Ztotožňujeme se zde se Schnackenburgem, že „Bůh je větší než naše srdce“ je jednou z největších teologických výpovědí 1 Jan jako o Bohu milosti a lásky (srov. 3,1; 4,9n.16). Chápat větu o Boží velikosti v člověku nepřátelském smyslu se protíví křesťanskému povědomí o Bohu jako zachránci (srov. 2,25; 3,14; 5,13.19.20), o překonání sklíčenosti a strachu (2,12–14; 4,18) a vědomí vítězství nad mocí zla (2,13n; 4,4; 5,4). Bůh je vždy větší a „ví všechno“ (srov. Jan 21,17).²¹

Jak ovšem chápat zdánlivě protikladnou podmínkovou větu ve v. 21? Jak jsme ukázali shora, Brown verš 21 chápe nezávisle na řešení všech gramatických problémů v. 19–20; přiklání se ovšem k jejich „milosrdné interpretaci“, vycházející z celkového myšlenkového pojetí autora 1 Jan. V podobném směru smýšlí i Schnackenburg, ovšem jeho řešení je rozdílné. Verš 21 nechápe v protikladu k v. 20; podle něj je v. 21 v podstatě podobnou a pozitivní výpovědí o našem vztahu k Bohu. Třebaže by nás naše srdce odsuzovalo, pohledem na Boha se ukonejší. Autor však ve v. 21 spíše počítá s tím, že nás srdce neobviňuje, a tato myšlenka je vyjádřena formulací za pomoci spojky *ἐὰν*.²²

V závislosti na tom, co bylo doposud řečeno, a v závislosti na následném kontextu lze výraz *parrhesia* v 1 Jan 3,21 chápat ve dvojím směru.

Viděno z kontextu, který *parrhesii* v 3,21 předchází, je jejím obsahem důvěra, založená na vědomí „bytí z pravdy“ (19a), které se rodí z konkrétní praxe lásky vůči bratřím; jelikož toto vědomí může být díky povaze lidského srdce narušováno,²³ autor svým čtenářům vštěpuje, že „Bůh je větší než naše srdce“ a ví více než my, a to v pozitivním smyslu celého jeho myšlenkového pochodu, kdy vnímá Boha jako milosrdného, plného milosti a lásky.²⁴ *Parrhesia* je stav „konejšení“ našeho srdce „před ním“ (*ἐμπροσθεν αὐτοῦ*), tedy stav přebývání křesťana v důvěře před Bohem

²⁰ Srov. SCHNACKENBURG, *Die Johannesbriefe*, s. 201–203. Zcela novou interpretaci verše 19 nabízí Beutler. Odmítá *πίσσωμεν* překládat jako „konejšit“ a verš srovnává se situací popsanou v Dt 15,7–9. Křesťanovi mohou v srdci vyvstávat ničemné myšlenky, pocity a úmysly, aby bratřím v nouzi nepomohl; tehdy má svému srdci domluvit (takto autor překládá sloveso *πίσσωμεν*). Slovo *καρδία* ve v. 20 pak autor přirovnává ke svědomí. Když pak to by nás obviňovalo, Bůh je větší než naše srdce a zná všechno. Srov. BEUTLER, *Die Johannesbriefe*, s. 97–98. I tento autor je tedy zastáncem „milosrdné interpretace“.

²¹ Srov. SCHNACKENBURG, *Die Johannesbriefe*, s. 203.

²² Srov. tamtéž. Marshall celou pasáž srovnává s 1 Kor 4,3–5. Pavel zde jasně říká, že soud není konán ani člověkem ani vlastním svědomím; je to Bůh, kdo soudí. Podobně i Jan říká svým čtenářům, aby se s důvěrou svěřili Bohu, který o nich ví vše, a tedy mohou ukonejšit svá srdce, byť by se cítili souzeni. Srov. I. H. MARSHALL, *The Epistles of John*, NICNT, Grand Rapids: Eerdmans Publishing Company, 1978, s. 198.

²³ Konkrétní láska k bratřím může být totiž velice snadno narušena pochybnostmi. Například v Prvním Janově listu se zcela jistě jedná rovněž o lásku k odpadlým bratřím, „antikristům“. Má láska k nim nějaké hranice? Podle Klaucka „nelaskavá řeč“ v listu vůči protivníkům je jen antickým rétorickým prostředkem, který nelze brát doslova. Razantní způsob mluvy má čtenáře vést k tomu, aby ve skutečnosti své protivníky v diskuzích neodepisovali, protože na něčem negativním se komunita dlouhodobě budovat nedá. Srov. H.-J. KLAUCK, „Die Liebe ist konkret – oder Die Grenzen des Liebesgebots“, *Bibel und Kirche* 53, č. 4 (1998), s. 176–182.

²⁴ V kontextu celého listu je třeba interpretaci veršů 3,19–21 vztahovat k základnímu cíli listu, který je vyjádřen v 1 Jan 5,13. Autor zde chce čtenáře ujistit o věčném životě. Snaží se obnovit důvěru schizmatem traumatizované a destabilizované komunity tím, že ji staví před oči pravou víru a zjevení

tady a teď, který je jen jiným vyjádřením toho, co chce autor na jiných místech listu vyjádřit spojením „zůstávat v něm“ (μένειν ἐν αὐτῷ). Jako takový se tedy týká nejen konkrétního momentu přítomného života, ale také okamžiku stanutí tváří v tvář Kristu při parusii (srov. 2,28; 4,17).

Parrhesia je dále pokusem o existenciální překonání podivného, avšak častého stavu křesťanského života, kdy třebaže člověk žije svatým životem v příkladné lásce, „nikdy si před Bohem není jistý;“ jedná se o problém, který byl aktuální tehdy stejně jako je dnes.²⁵

Viděno z kontextu, který *parrhesii* v 3,21 následuje, verš 22 svým navázáním „a oč bychom žádali“ (καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν) z *parrhesie* vyvozuje praktický důsledek vyslyšení modliteb (srov. 1 Jan 5,14). Jednak je zde *parrhesia* coby přítomnost před Bohem a zůstávání v něm vyjádřena vazbou „před ním“ (ἐνώπιον αὐτοῦ), jednak je i zde vázána na přikázání lásky, tentokrát vyjádřené slovy „zachováváme jeho přikázání“ (τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν) a „činíme, co se mu líbí“ (τὰ ἀρεστὰ ποιοῦμεν); prvotním úkonem v tomto procesu zachovávání přikázání je však víra (přičemž autor – ve shodě s janovským myšlením – nikdy s výjimkou verše 5,4 pro vyjádření víry nepoužívá substantiva, nýbrž vždy jen slovesa, udávající stálý existenciální proces, srov. „abychom věřili jménu jeho Syna Ježíše Krista“ (ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ve v. 23). Nositelům důvěry *parrhesie* je tedy víra vyjádřená láskou (srov. Gal 5,6).

Verše 23–24 Kristovo přikázání upřesňují a znovu vyjadřují důsledek jeho zachovávání, kterým je vzájemné imanentní zůstávání („kdo zachovává jeho přikázání, zůstává něm a on v něm,“ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ ἐν αὐτῷ μένει καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ). Toto zůstávání je tedy předpokladem vyslyšení proseb.

Již v 1 Jan 2,28 jsme *parrhesii* nazvali existenciálním pojmem a blíže ji asociovali s výrazem „zůstávat v něm“ (μένειν ἐν αὐτῷ). Stejně tak tomu je i zde.

2.3 *Parrhesia* v 1 Jan 4,17

2.3.1 Úvod

Nejprve krátce rozebereme kontext 1 Jan 4,17.

Čtvrtou kapitolu 1 Jan rozdělíme na čtyři části. Kapitola je ve své struktuře charakteristická trojím oslovením „milovaní“ (ἀγαπητοί, 4,1.7.11). Toto oslovení kapitolu i poměrně jasným způsobem tématicky rozděluje.

Tématem první části 4,1–6 je rozlišování mezi Duchem Božím a ostatními duchy, mezi „duchem pravdy a duchem klamu“ (τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης, v. 6). Kritériem rozlišování je vyznání, že „Kristus přišel v těle a že je od Boha“ (πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα ἐκ τοῦ θεοῦ ἔστιν, v. 2); duch, který to popírá, je falešným prorokem a antikristem a jeho následovníci

života v Ježíšově sebevydání. Jeho život je pramenem a vzorem pro život věřícího. Srov. J. PAINTER, *1, 2 and 3 John*, Sacra Pagina 18, Collegeville: The Liturgical Press, 2002, s. 248.

²⁵ Srov. např. F.-J. ORTKEMPER, „Gott ist größer als unser Herz... (1 Joh 3,18–20),“ *Bibel und Kirche* 53, č. 4 (1998), s. 199.

jsou ze světa; naopak ten, kdo to vyznává, je z Boha, zná Boha a umí rozlišovat mezi duchem pravdy a duchem klamu.

Ve druhé části 4,7–10 se s druhým oslovením ἀγαπητοί autor znovu vrací k tématice lásky. Slovo „láska“ a „milovat“ se v pěti kapitolách Prvního Janova listu objevuje celkem 46krát (zatímco ve dvaceti jedné kapitole Janova evangelia pouze 44krát). Láska je pro 1 Jan klíčovým pojmem.²⁶

Celou tuto janovskou „velepíseň“²⁷ je třeba číst „odzadu“. Ústřední teologickou výpovědí písně je „Bůh je láska“ (ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν, v. 8b). Ta „se ukázala“ (ἐφανερώθη, v. 9a)²⁸ v tom, že „poslal svého jednorozeného Syna do světa, abychom žili skrze něho“ (v. 9bc; srov. Jan 3,16–17; 1 Jan 3,16). Láska tedy spočívá v tom, že nás Bůh miloval jako první a poslal svého Syna jako obět smíření za naše hříchy (v. 10). Z této skutečnosti pak vyplývá, že i my máme milovat a každý, kdo miluje, je zrozen z Boha a zná jej (vv. 7–8a). Autor již o lásce mezi bratry hovořil dříve (srov. 3,11nn), nyní však prikázání lásky zakotvuje ve své ústřední výpovědi o Bohu – Lásce.

Třetí ἀγαπητοί pak v části 4,11–16a rozvádí důsledky toho, že Bůh je láska. Autor hovoří v jakési vzestupné spirále, kdy neustále prohlubuje to, co o Bohu a důsledcích jeho lásky doposud řekl.

Vymezujeme tento oddíl právě takto, protože oba krajní verše spolu korespondují (v. 11a: „jestliže Bůh nás tak miloval,“ εἰ οὕτως ὁ θεὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς; v. 16a: „my jsme poznali a uvěřili v lásku, kterou má Bůh k nám,“ ἡμεῖς ἐγνώκαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν τὴν ἀγάπην ἣν ἔχει ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν) a důsledky tvrzení, že Bůh je láska, tak zasazují do jasného rámce. Znovu se objevuje schéma „jestliže Bůh takto miloval nás“ – „i my jsme povinni se navzájem milovat“ (srov. Jan 13,14n); autor se znovu vrací k tématu zůstávání Boha v nás a nás v Bohu jakožto důsledku lásky k druhým, a k tématům Ducha Božího a Ježíšova vyslání Otcem do světa. Vyznání Ježíše jako Božího Syna je kritériem pravdivosti (proti bludařům) a nese s sebou zůstávání v Bohu a poznání jeho lásky.

Z hlediska cíle této práce je v tomto oddíle velmi důležitý v. 13b (viz níže).

Bezprostředním kontextem pojmu *parrhesia* ve v. 17 jsou verše třetí části 4,16b–21. Verš 16b znovu uvádí ústřední myšlenku 4. kapitoly i celého listu, „Bůh je láska“ (ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν), a její hlavní důsledek, „kdo zůstává v lásce, ten zůstává v Bohu a Bůh zůstává v něm“ (καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ θεῷ μένει καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει). Tento poslední oddíl lze rozdělit na dvě části, 4,16b–18 a 4,19–21.

1 Jan 4,19–21 je epilogem kapitoly, který je znovu uveden principem z verše 4,10, nyní však ve v. 19 pozitivně formulovaným („my milujeme, neboť on nejdřív miloval nás“, ἡμεῖς ἀγαπῶμεν, ὅτι αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησεν ἡμᾶς), a jeho praktickým rozvedením do bratrské lásky jakožto prubířského kamene lásky k Bohu.

O 1 Jan 16b–18 pojednáme samostatně.

²⁶ Srov. KLAUCK, „Die Liebe ist konkret – oder Die Grenzen des Liebesgebots,“ s. 177.

²⁷ Text je v kritickém vydání Nového zákona vysázen a strukturován ve strofách (srov. NESTLE-ALAND, *Novum Testamentum Graece*, Editione vicesima septima revisa, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1993).

²⁸ Autor 1 Jan používá sloveso φανερώω pro označení zjevení se Boží přízně člověku často, srov. 1 Jan 1,2bis; 3,2.5.8).

2.3.2 1 Jan 4,16b–18

^{16b} Bůh je láska, a kdo zůstává v lásce, v Bohu zůstává a Bůh v něm zůstává.

¹⁷ V tom je v nás láska přivedena k dokonalosti, že *parrhesii* máme ve dni soudu, neboť jaký je on, takoví jsme i my v tomto světě.

¹⁸ Strach není v lásce, ale dokonalá láska ven vyhání strach, neboť strach trest působí, a kdo se bojí, nedošel dokonalosti v lásce.

^{6b} Ὁ θεὸς ἀγάπη ἐστίν, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐν τῷ θεῷ μένει καὶ ὁ θεὸς ἐν αὐτῷ μένει.

¹⁷ ἐν τούτῳ τετελείωται ἡ ἀγάπη μεθ' ἡμῶν, ἵνα παρρησίαν ἔχωμεν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, ὅτι καθὼς ἐκεῖνός ἐστιν καὶ ἡμεῖς ἔσμεν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

¹⁸ φόβος οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἀγάπῃ ἀλλ' ἡ τελεία ἀγάπη ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει, ὁ δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ (1 Jan 4,16b–18).

Téma lásky zde má několik rozměrů.

(a) Láska je základním principem, neboť Bůh je láska, a kdo zůstává v lásce, zůstává v Bohu a Bůh v něm.

(b) Láska jakožto základní princip hraje ústřední úlohu při dni soudu.

(c) Soud vyvolává v člověku strach, dokonalá láska však strach zahání.

Do tohoto kontextu dokonalé lásky, soudu a překonaného strachu je postaven pojem *parrhesia*.

Již v pojednání o *parrhesii* v 1 Jan 2,28 jsme naznačili souvislost s *parrhesií* v 1 Jan 4,17. V 1 Jan 2,28 byla *parrhesia* při parusii vázána na „zůstávání“ křesťana v Kristu. Kontextem *parrhesie* v 1 Jan 4,17 je zůstávání v Bohu, které je dáno zůstáváním křesťana v lásce tak, jak bylo vysvětleno v předchozím textu (v. 16b, resp. expozice kapitoly od v. 11nn).

Verš 17 prezentuje nemálo gramatických problémů.²⁹ První otázkou je, zda se počáteční „v tom“ (ἐν τούτῳ) váže k tomu, co předchází (láska je přivedena k dokonalosti díky zůstáváním křesťana v Bohu, který je láska), nebo k podřadící větě, začínající částicí ἵνα (láska je přivedena k dokonalosti proto, že máme *parrhesii* v den soudu), případně k podřadící větě, začínající částicí ὅτι (láska je přivedena k dokonalosti v tom, že jsme takoví, jaký je on). S tímto problémem souvisí i otázka „dokonalé lásky“.

Autor v blízkém kontextu třikrát používá sloveso τετελείωται (4,12.17.18; „přivést k dokonalosti“) a jednou spojení ἡ τελεία ἀγάπη (4,18; „dokonalá láska“). Jedná se o Boží lásku k nám, o naši lásku k Bohu, nebo o naši lásku k druhým? V prvním případě, 4,12, je z kontextu zřejmé, že Boží láska k nám je zdrojem naší lásky k druhým (srov. 4,11n), Bůh tak zůstává v nás a my v něm a naše láska k druhým i k němu je přivedena k dokonalosti. Lze si těžko představit, že by Boží láska byla „nedokonalá“.³⁰ Ve v. 4,17n výrazy „dokonalá láska“, resp. „láska přivedená k dokonalosti“ podle našeho názoru chtějí vyjádřit lásku jako „princip“, jako Boží lásku,

²⁹ Srov. např. BROWN, *The Epistles of John*, s. 526–530. Autor jednotlivé problémy postupně vyjmenovává a uvádí veškerá možná řešení i jejich důsledky.

³⁰ Autor spojení ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ τετελείωται použil již ve v. 2,5. I zde je naplnění lásky Boží k dokonalosti uvedeno do souvislosti se „zůstáváním“, tentokrát v Ježíši Kristu, jak je zjevné z následujícího verše, a je dáno dodržováním jeho přikázání, resp. jeho slova. Na tomto místě však zatím nezazněl princip lásky Boha jakožto toho, kdo „miloval jako první,“ a od toho se odvíjející lásky křesťanů; ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ je zde spíše „láskou k Bohu“.

kteřá v nás dosáhla svého cíle, přičemž vyjádření o lásce ve v. 18 odůvodňuje, případně vysvětluje její použití ve v. 17. Dokonalá láska se totiž principiálně nemůže slučovat se strachem. „Strach“ ve v. 18 je uveden jako protiklad pojmu *parrhesia* ve v. 17, přičemž se jedná o strach v den soudu, jak prozrazuje spojení „strach má trest“ (φόβος κόλασιν ἔχει) ve v. 18.³¹ (Následující verše 4,19–21 znovu tento princip rozvádějí do konkrétního procesu, který vyjadřuje, jak se skutečná láska rodí a jaké má důsledky).

Je-li láska principem, který vylučuje strach jako protiklad *parrhesie*, pak se ἐν τούτῳ vztahuje k větě začínající částicí ἵνα. První část verše bychom tedy mohli přeložit takto: „Boží láska [jakožto výsledek lásky Boha, který miloval jako první, a naší odpovědi v lásce k druhým, která je vyjádřením naší lásky k Bohu] je v nás³² přivedena k dokonalosti v tom, že [jako důsledek] máme³³ *parrhesii* v den soudu.“

Zájmeno „on[en]“ ἐκεῖνός ve druhé vedlejší větě uvedené částicí ὅτι se z více důvodů musí vztahovat na Krista. Jednak princip „jaký je on ... jsme i my“ (καθὼς ἐκεῖνός ἐστιν ... καὶ ἡμεῖς ἐσμεν) vztažený na Krista a učedníky je janovské škole velmi blízký (srov. Jan 13,15.34; 15,9.10.12; 17,14.16.18; 1 Jan 2,6). Pokud autor 1 Jan princip používá pro vztah mezi Otcem (resp. Bohem) a učedníky, označuje jím budoucnost; v 1 Jan 4,17 jde o bytí učedníků „v tomto světě“ (ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ). Dalším důvodem je souvislost verše s tématem *parrhesie* v „den soudu“, který v souvislosti s 1 Jan 2,28 označuje Kristovu parusii.³⁴

Celý verš 17 tedy můžeme přeložit takto: „Boží láska je v nás přivedena k dokonalosti v tom, že máme *parrhesii* v den soudu, neboť v tomto světě jsme jako je on.“

Pointou výpovědi verše 17 je napětí mezi „láskou přivedenou k dokonalosti“ (τετελειώται ἡ ἀγάπη; srov. ἡ τελεία ἀγάπη ve v. 18) a budoucím „dnem soudu“.³⁵

Tuto lásku můžeme charakterizovat takto:

- a) v životě křesťana projevuje životním stylem Krista, který je mu vzorem (srov. 1 Jan 2,6)³⁶ a v němž zároveň žije,³⁷
- b) je sice procesem, ale přesto ji lze označit slovesem v perfektu jako „dokonalou“,³⁸

³¹ Srov. Sk 4,21; 2 Petr 2,9; 1 Sol 2,5; H. FENDRICH, „κόλασις,“ in *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, sv. 2, ed. H. Balz a G. Schneider, Stuttgart: Kohlhammer, 1992, s. 756.

³² Pro překlad μεθ' ἡμῶν (doslova „s námi“) jakožto „v nás“ srov. diskuzi in BROWN, *The Epistles of John*, s. 528.

³³ Doslova: „abychom měli“ (ἵνα ἔχωμεν).

³⁴ Pro diskuzi srov. BROWN, *The Epistles of John*, s. 529–530.

³⁵ Srov. H.-J. KLAUCK, *Der erste Johannesbrief*, EKK 23/1, Zürich: Benziger, 1991, s. 269.

³⁶ „Der himmlische Christus die Züge des irdischen bewahrt hat – er ‚ist‘ noch immer, auch in sittlicher Beziehung, das, was er auf der Erden war, und so Vorbild der ihm Verbundenen, die noch ‚in dieser Welt‘ sind.“ SCHNACKENBURG, *Die Johannesbriefe*, s. 247

³⁷ Teobald si v popisu této existence vypořádává shora citovaným Klauckovým komentářem (citace kurzívou): „... wir jetzt schon an der zeitenthobenen Seinsweise des Erhöhten partizipieren; der Vergleichspunkt dabei dürfte die Liebesgemeinschaft sein, die den Erhöhten ständig mit dem Vater verbindet und die das Vorbild abgibt für unsere Immanenz mit Gott (vgl. Joh 17,21–23).“ Srov. M. THEOBALD, „Der Streit um Jesus als Testfall des Glaubens: Christologie im ersten Johannesbrief,“ *Bibel und Kirche* 53, č. 4 (1998): 188.

³⁸ Yarbrough v této souvislosti cituje Schlattera: „Láska je Ježíšův obraz v nás“. Sloveso τετελειώται překládá jako „is fully perfected“ a dále pokračuje: „If God, who is the consummate manifestation

- c) je pro ni charakteristické napětí mezi realizovanou dokonalostí (ἡ τελεία ἀγάπη) v přítomnosti (resp. v životě v „poslední hodině“, srov. 1 Jan 2,18) a dnem soudu v budoucnosti.

Díky těmto skutečnostem jsme tuto lásku shora označili jako „princip“. Křesťan totiž:

- a) nikdy Krista v plné míře nenapodobí,
- b) nikdy nebude milovat dokonale v tom smyslu, jak dokonale miluje Bůh,
- c) za svého života vždy bude překonávat přirozené napětí mezi přítomností a dnem soudu.

Verš 17 je pokusem autora 1 Jan o zpracování této situace, přičemž jedním z důsledků tohoto zpracování je *parrhesia* v den soudu. Podstatnou roli zde přitom hraje otázka janovské realizované eschatologie. Futurální perspektiva verše 17 je chráněna prezentní eschatologií evangelia, kde se poslední soud koná a konal právě v přítomném životě věřícího člověka (Jan 3,18–19; 5,24–25),³⁹ ale také Prního Janova listu (1 Jan 3,14).⁴⁰ Ten má pak *parrhesii* v tom, že je v něm jako princip Boží láska přivedena k dokonalosti, což se projevuje tím, že žije Kristovým životním stylem („je v tomto světě jako on“) natolik, nakolik je schopen. Právě zde se projevuje *parrhesia* jako *důvěra*, překonávající napětí mezi realitou principu lásky přivedené k dokonalosti v člověku a láskou dokonalou, možnou jedině v Bohu. *Parrhesia* v 1 Jan je optimistická.⁴¹

Ve zkoumání obsahu pojmu *parrhesia* však můžeme jít ještě dál.

Je-li v nás Boží láska přivedena k dokonalosti, a tedy namísto strachu v den soudu máme *parrhesii*, lze se ptát: jak souvisí láska s *parrhesií*? Je *parrhesia* jen lidskou vlastností?

Pokud dokonalá láska strach vyhání (v. 18) a *parrhesia* je (alespoň co do základních významů jako *důvěra* nebo *odvaha*) jeho protikladem, nemůžeme říci, že *parrhesia* je v jistém smyslu (dokonalá) láska?⁴²

Kristova *parrhesia* vycházela z vědomí jeho identity jako Božího Syna a svého nejvyššího vyjádření dosáhla v Kristově hodině lásky do krajnosti.

of love, is with a people in such an intimate and ongoing way (4:16), then that perfectioning activity may be termed *full*.” YARBROUGH, 1–3 John, s. 259.

³⁹ Srov. KLAUCK, *Der erste Johannesbrief*, s. 269–270.

⁴⁰ Rensberger v případě janovské realizované eschatologie hovoří o životě v lásce, který je eschatologickým životem ve společenství s Bohem, životem „beyond the judgment“ (1 Jan 3,14). Srov. D. RENSBERGER, *1 John 2 John 3 John*, Abingdon New Testament Commentaries, Nashville: Abingdon Press, 1997, s. 122.

⁴¹ Beutler zdůrazňuje janovské pojetí Krista jako „toho, kdo přemohl svět“ (Jan 16,33). Podobně i janovští křesťané mají být jako on (srov. 1 Jan 2,6; 3,3.7) a přemáhat svět láskou a vírou. Láska je základem *parrhesie* v den soudu, proto se soudu nad světem nemusí bát (srov. Jan 12,31). Srov. BEUTLER, *Die Johannesbriefe*, s. 113–114.

⁴² „Christian confidence and Christian love go together; they find their antithesis in shame and fear; anything in the nature of unnerving fear at the coming of Him whose name is love denies the love which God has in us.” BRUCE, *The Epistles of John*, s. 113.

Autor Prvního Janova listu se něco podobného snaží vštípit svým čtenářům. I oni „se nazývají“ (3,1) a „jsou“ (3,2) Božími dětmi, i oni zůstávají v Kristu i v Otci a on v nich. I jejich *parrhesia* je nakonec důsledkem lásky, mající kořen v této identitě.

A je-li *parrhesia* důsledkem Boží lásky přivedené k dokonalosti v nás, není na konec i ona darem? *Parrhesia* není ničím jiným než odrazem završení Boží lásky v nás.⁴³

2.4 *Parrhesia* v 1 Jan 5,14

¹³ Tyto věci jsem napsal vám, kteří věříte ve jméno Syna Božího, abyste věděli, že máte život věčný. ¹⁴ A toto je *parrhesia*, kterou máme u něj, že požádáme-li o něco podle jeho vůle, slyší nás.

¹⁵ A víme-li, že nás slyší, kdykoli o něco žádáme, víme, že máme [splněny] žádosti, které jsme žádali od něho.

¹³ Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν ἵνα εἰδῆτε ὅτι ζωὴν ἔχετε αἰώνιον, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. ¹⁴ καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτόν ὅτι ἐὰν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἀκούει ἡμῶν. ¹⁵ καὶ ἐὰν οἴδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν ὁ ἐὰν αἰτώμεθα, οἴδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἡτήκαμεν ἀπ' αὐτοῦ (1 Jan 5,13–15).

Posledním místem výskytu pojmu *parrhesia* v 1 Jan je verš 5,14. Je součástí epilogu listu⁴⁴, kde verše 5,13–15 jsou úvodní jednotkou širšího tématu 5,13–17 o modlitbě. Oddíl 5,13–15 dává teoretický základ modlitbě za bratra ve hříchu (5,16–17). I modlitba je projevem lásky.

Výraz *parrhesia* se v 1 Jan objevuje čtyřikrát, přičemž tyto výskyty můžeme seřadit do dvojic. Jak jsme viděli, ve verších 2,28 a 4,17 šlo o *parrhesii* v kontextu Kristovy parusie; ve verši 5,14 stejně jako ve verši 3,21 jde o *parrhesii* v kontextu modlitby.

Prvním problémem naší pasáže je určit, k čemu se vztahují slova „tyto věci jsem napsal vám“ (ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν) ve v. 13a. Někteří autoři tato slova vztahují na v. 5,1–12 (případně pouze na v. 12), jiní na to, co bude následovat ve v. 13b („abyste věděli,“ ἵνα εἰδῆτε).⁴⁵

Verš však můžeme chápat jako tranzitivní prostředek mezi oběma oddíly.⁴⁶ Vychází nejprve z tvrzení v. 12 – „kdo má Syna, má život“, což je syntetickým vyjádřením předchozích veršů: „mít Syna“ znamená věřit v Ježíše jakožto Syna Božího (1 Jan 5,5,10), „mít život“ znamená mít život věčný v Synu (1 Jan 5,11).⁴⁷ Verš 13

⁴³ Srov. G. STRECKER, *Die Johannesbriefe*, Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament 14, Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1989, s. 248, který v této souvislosti cituje H. Schliera: „Die παρρησία ist ja nicht anders als der Reflex der Vollendung der Liebe Gottes an uns, in der wir bleiben. Das Bleiben in der Liebe, die um keine Furcht weiß, weil sie die Gebote hält, wird im künftigen Gericht darin offenbar, daß wir zu Gott freien Zugang und Offenheit, eben Parrhesie, haben.“ Smaley v *parrhesii* vidí znamení dokonalé lásky, kterou však v souvislosti s 1 Jan 2,5 podmiňuje poslušností; srov. S. S. SMALEY, 1, 2, 3 *John*, WBC 51, Waco: Word Books, 1984, s. 257–258.

⁴⁴ Na tomto vymezení se shodují téměř všichni autoři.

⁴⁵ Pro přehled srov. BROWN, *The Epistles of John*, s. 608. Viz rovněž BEUTLER, „Der erste Johannesbrief,“ s. 175, který v. 13 řadí ještě k předchozímu oddílu a začátek epilogu dopisu spatřuje až ve v. 14.

⁴⁶ Srov. SCHNACKENBURG, *Die Johannesbriefe*, s. 273–274.

⁴⁷ Srov. Jan 20,31.

zároveň směřuje dopředu, k tomu, co následuje, protože adresáti si mají být vědomi vlastnictví věčného života na základě víry v Božího Syna.

Pro autora obvyklá konstrukce ve v. 14a καὶ αὕτη ἐστὶν („a toto je“, srov. 1 Jan 1,5; 2,25; 3,23; 5,4.11.11) uvádí důsledek toho, co bylo řečeno před tím, ve vazbě s vysvětlujícím ὅτι. Ὅτι se zde váže k substantivu *parrhesia* a dále je rozvíjí.⁴⁸

Parrhesia je tedy důsledkem víry v Ježíše Krista jako Božího Syna a z toho vyplývajícího vlastnění života věčného (v. 13), a zároveň implikuje vyslyšení modliteb (v. 14b; srov. *parrhesia* v 1 Jan 3,21–22). Tuto *parrhesii* máme πρὸς αὐτόν, „u něj“, „v jeho přítomnosti“. Z textu zde není zřejmé, zda zájmeno αὐτόν označuje Boha nebo jeho Syna; z paralely k v. 3,21 však lze usuzovat, že se jedná o *parrhesii* před Bohem. Vyplyývá to i z pokračování verše 14b („že požádáme-li o něco podle jeho vůle, slyší nás,“ ἐάν τι αἰτώμεθα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ ἀκούει ἡμῶν). Slovo „vůle“ (θέλημα) autor váže k Bohu, nikoli ke Kristu (srov. 1 Jan 2,17). Pro janovskou školu je „vůle“ vždy vůlí Otcovou (srov. Jan 5,30; 6,38nn; 7,17; 9,31 atd.).

Co je však touto Otcovou vůlí jako podmínkou vyslyšení modlitby? Z paralely k 1 Jan 3,21–22 lze usuzovat, že je to „zachovávání jeho přikázání a konání toho, co se mu líbí“ (srov. 3,22b).⁴⁹

Verš 15 je jedinečným vyjádřením janovské imanence a praktického důsledku *parrhesie*. Počáteční καὶ ἐὰν dále rozvíjí to, co bylo řečeno v předchozím verši, jakožto důsledek *parrhesie* ve v. 14a; prezentní tvar obou následujících sloves, „víme, že nás slyší“ (οἶδαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν), stejně jako dalších dvou v další části verše, „víme, že máme [splněny] žádosti“ (οἶδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα), vyjadřuje stav zůstávání v Bohu a v Kristu, a tedy zůstávání v *parrhesii*, vždyť „víme, že máme [splněny] žádosti, které jsme žádali“ (οἶδαμεν ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ᾠτήκαμεν); a tedy „máme *parrhesii*“ (v. 14a) zde s veršem 15 můžeme vyjádřit parafrází „víme, že jsme v *parrhesii*.“⁵⁰

Parrhesia jakožto důvěra v 1 Jan 5,14 je tedy existenciálním vyjádřením života v Bohu a před Bohem křesťana, který jako Kristus žije ve shodě s Boží vůlí, a tedy i on může „poznávat, že všechno, co má, je od Něho“ (srov. Jan 17,7), i on může prosit za své bratry (1 Jan 5,16; srov. Jan 17,9) s vědomím, že ho Otec vždycky slyší (srov. Jan 11,42).

ZÁVĚR

Parrhesia v Prvním Janově listu je především důvěrou těch, kdo v Krista uvěřili a v něm zůstávají. *Parrhesia* je svým způsobem „zůstáváním v Kristu“ (srov. 1 Jan 2,28), ve kterém Bůh miloval jako první. Projevem tohoto zůstávání v Kristu (resp. v Otci) je konkrétní láska k bratřím a sestrám.

⁴⁸ Srov. BROWN, *The Epistles of John*, s. 608.

⁴⁹ Srov. T. F. JOHNSON, *1, 2 and 3 John*, NIBC, Peabody: Hendrickson Publishers, 1993, s. 134.

⁵⁰ Bruce zde slovo *parrhesia* překládá jako „free access and freedom“ a pokračuje: „... which the children of God enjoy as they come to their Father to present their request to Him“ a srovnává tuto situaci s Jan 14,13n. Srov. BRUCE, *The Epistles of John*, s. 123.

Parrhesia je pokusem o překonání stavu, kdy člověk, byť žijící příkladnou láskou, by měl vědomí dluhu vůči bratrům a sestrám i Bohu; vždyť kdo miluje dokonale? kdo se před Bohem může prohlásit „spravedlivým“? *Parrhesia* je tedy překonáním strachu z nedostatečnosti lidské lásky a posledním ujištěním pro den soudu. Bůh je totiž větší než vyčítavé srdce člověka.

Při studiu *parrhesie* v Septuagintě jsme o člověku stojícím před Bohem zjistili, že tento pojem vyjadřuje radost, požitek a potěšení člověka, který odložil podlost a bohatství, a tedy s čistým svědomím může stát před Bohem a hledět k němu (srov. Job 22,26), jeho modlitby tedy mohou být vyslyšeny (Job 27,10) a před Bohem se nebude muset „stydět“.

I autor 1 Jan se napájí tímto chápáním *parrhesie* (srov. např. sloveso αἰσχύνομαι v 1 Jan 2,28 a Př 13,5). Cílem jeho spisu je povzbuzení těch, které nazývá „dětmi“. Chce je upevnit v této jejich identitě dětí Božích zůstávajících v Kristu, kterého vyznávají jako toho, který „přišel v těle“, a chce je přesvědčit o tom, „jak velikou lásku tedy má Bůh k nám.“

Zde jsou tedy kořeny pojetí pojmu *parrhesie* autora listu. Tato *parrhesia* je podobně jako *parrhesia* janovského Ježíše založena ve vědomí jejich identity jakožto dětí Božích. Je-li pak *parrhesia* důsledkem na vlastní kůži prožívané lásky od Boha, který je láskou samou, miluje jako první a je větší než naše srdce, a díky tomu i lásky Božího dítěte k Bohu a bratrům i sestrám jako odpovědi, pak se snad můžeme odvážit říct, že *parrhesia* je dokonalá láska, která nezná strach. Označení *parrhesie* jako „důvěra“, kterou pojem přijal ze Septuaginty, zde nachází svůj plný význam. Tento stav Božího dítěte pak zakládá i křesťanskou modlitbu.

Parrhesia v Prvním Janově listu má existenciální rozměr. Děje se tady a teď. Životní styl *parrhesie* křesťanů janovské komunity je následováním životního stylu *parrhesie* Krista janovského evangelia.

Parrhesia je vázána na identitu. V helénistickém období je ideálem čestného, pravdivého, svobodného a otevřeného člověka. Křesťanství za pomoci helénistického judaismu ukazuje, že na základě *parrhesie* Boží mají *parrhesii* i Ježíš Kristus jako Boží Syn (jak se ukazuje v Janově evangeliu) a křesťané jako Boží děti. Jednotícím principem je láska: tak jako Otec je láska a miluje Syna, Syn miluje Otce a oba milují člověka. I člověk pak může milovat Boha i druhého člověka.

Parrhesia in the First Epistle of John

Key words: Freedom of speech; Confidence; Trust; *Parrhesia*

Abstract: *Parrhesia* was a right of a free Greek citizen to express his opinion in public meetings and trials. The gradual decline of *parrhesia* in the judicial and political environment in conjunction with decline of democracy led to a strengthening of its meaning and its shift into the moral domain. The use of the term in the Septuagint usually has a religious undertone or context. It expresses often the relationship of men toward God. The use of the term in the First Epistle of John is very close to its use in the Septuagint. *Parrhesia* occurs in the First Epistle of John four times. In 1 John 2:28 it means the trust of those who “stay” in Christ and in a way, it can be identified with this “staying”. In 1 John 3:21 *parrhesia*-trust is an attempt to overcome existential moral doubt before God. *Parrhesia* in 1 John 4:17 brings its content close to per-

fect love as a result of the identity of Johannine disciples as God's children. *Parrhesia* in 1 John 5:14 is an existential statement of a Christian's life in God and before God.

Dr. Ing. Ladislav Heryán, Th.D.

JABOK - Vyšší odborná škola sociálně pedagogická a teologická

Salmovská 8/1538

120 00 Praha 2